

Na dan župnijskega zavetnika sv. Jurija

Odkritje spomenika Filipu Terčelju v Ajdovščini

Po treh letih nesoglasij, predvsem zaradi velikosti spomenika, so v nedeljo, 25. aprila, vendarle odkrili spomenik pesniku, domoljubu in duhovniku Filipu Terčelju. O primorskem rojaku je spregovoril zgodovinar Tomaž Pavšič, kip, ki ga je naredil kipar Mirsad Begič, pa je blagoslovil koprski škof Metod Pirih. Kot poudarjajo v župniji Šturje, ki so pobudniki postavitve kipa, je Terčelj trpel pod tremi režimi, italijanskim fašističnim, nemškim in kasneje jugoslovanskim, ki je bil zanj tudi usoden. Prvič je bil zaprt leta 1931, nato pa se je moral umakniti pred fašisti v Ljubljano, kjer so ga po okupaciji budno nadzirali najprej Italijani in kasneje Nemci. Po osvoboditvi leta 1945 se je želel vrniti na Primorsko, vendar ni dobil službe. Za božične praznike je odšel k prijatelju Francu Krašni v Sorico, ki je oskrboval tudi Davčo. 7. januarja 1946 sta šla oba duhovnika peš proti Železnikom. V gozdu pod Sorico sta ju prestregla domačina – teren-

ca - in ju odpeljala v nasprotno smer. Naslednji dan so ju ustrelili in zakopali.

O življenju Filipa Terčelja je

Terčelj, ki se je podpisoval tudi s psevdonimoma Grivški in Čavenski, napisal tudi pesem Pod Čavnom visokim prebi-

Tomaž Pavšič je spregovoril ob odkritju spomenika duhovniku Filipu Terčelju na trgu v Šturjah

spregovoril tudi slavnostni govornik Tomaž Pavšič, ki je opozoril predvsem na njegov domovinski čut in bogato kulturno ustvarjanje. Med drugim je

vam, ki je nekakšna himna Vipavcev. O nastajanju umetniškega dela je spregovorila umetnostna kritičarka Anamarija Stibilj

Šajn, ki je ob tem predstavila tudi umetnika Mirsada Begiča. Po odkritju je kip blagoslovil koprski škof Metod Pirih. Nasprotovanja postavitvi spomenika Terčelju so se začela pred tremi leti, ko ajdovski občinski svet ni potrdil predloga za podelitev stavbne pravice. Po dveh letih so pobudniki postavitve tri metre visokega kipa Terčelja poskusili ponovno in tokrat so v ajdovskem občinskem svetu dobili dovolj

glasov. Kip domačinu so odkrili na dan farnega zavetnika svetega Jurija v Šturjah, stoji pa na Cankarjevem trgu pred vhodom v štursko cerkev.

Kratek življenjepis duhovnika-povojne žrtve Filip Terčelj (1892-1946)

Filip Terčelj se je rodil v Grivčah nad Ajdovščino 2. februarja 1892 in postal duhovnik. Študije je nadaljeval v Kölnu, kjer je dosegel profesuro na Socialno-pedagoški fakulteti. V tem času je skrbel tudi za slovenske izseljence in se udeležil študijskih tečajev za delo v kulturno-prosvetnih ustanovah.

S tem znanjem je začel delo na Goriškem, kjer je ob službi v Alojzijevišču postal gonilna sila Prosvetne zveze. Ta je skrbel za povezanost Slovencev v kulturno-prosvetnih društvih pod fašistično raznarodovalno politiko, dokler je ni oblast leta 1928 razpustila. Tedaj je bilo v 168 enotah dejavnih že okrog 12.000 članov. Pisal je članke za društveno revijo, jo urejal, sodeloval z Goriško Mohorjevo družbo; pisal liturgične pesmi in uvode za nove pesmarice v sodelovanju z vodilnimi skladatelji, bil je izredno iskan govornik in pridigar...

Fašistična oblast je budno pazila nanj, ga zasliševala in našla povod za aretacijo 6. septembra 1931, na prvo obletnico ustrelitve bazoviških žrtev, ko je v Brdih zaplapolalo nekaj slovenskih zastav. Zaprl so večje število Bricev, jih izpustili in spet zaprli decembra; dan kasneje pa še Filipa Terčelja in Lojzeta Bratuža z obtožbami, da sta bila v tesnih stikih s priprtimi, delala panslavistično in iredentistično propagando... Aretacije so bile povezane z nečloveškimi izsiljevanji in mučenji. Junija naslednje leto je bil obsojen na petletno izgnanstvo v kraj Cam-pobasso, jugovzhodno od Rima.

Po pomilostitvi mu niso dovolili opravljati kakršnekoli službe na Goriškem in je bil pred ponovno aretacijo prisiljen leta 1934 prebegniti v Ljubljano – Jugoslavijo. Tam je delal kot hišni duhovnik v umobolnici in kot profesor na Poljanski gimnaziji; z mladimi se je ukvarjal tudi v popoldanskem času v gledališko-glasbenih dejavnostih. Izdal je dve knjigi z domačijsko tematiko. Po italijanski okupaciji Ljubljanske pokrajine je bil tri mesece zaprt, izgubil je službo in stanovanje. Kasneje so ga neprestano nadzorovali Nemci.

Takoj po vojni – od srede junija do srede septembra – ga je zaprla domača povojna oblast. O vadbe o narodnem izdajstvu, ki so se izkazale za neresnične, naj bi priš-

le predvsem iz Goriške. Iz zapora je šel bolan v bolnišnico. Takoj ko se je počutil bolje, je želel dobiti službo na Goriškem in pomagati pri naporih za priključitev naših krajev, a ni dobil dovoljenja.

Za božične praznike 1945 je odšel k prijatelju Francu Krašni, župniku v Sorici, ki je oskrboval tudi Davčo. Ker so v dneh pred Božičem izselili nekaj kmetov, je Krašna oznanil, da bo po praznikih šel posredovati zanje v Ljubljano. 7. januarja 1946 sta šla oba duhovnika peš proti Železnikom. V gozdu pod Sorico sta ju prestregla domačina – terenca – in ju odpeljala v nasprotno smer. Naslednji dan so ju ustrelili in zakopali.

Zaradi take usode je Filip Terčelj ena izmed tragičnih, zamolčanih osebnosti naše polpretekle zgodovine. Verjamemo, da je njegov lik blizu vsakemu domačinu, Primorcu, Slovencu, ki pozna ali bi moral spoznati obdobje Primorske pod fašizmom, saj nas je boj proti nasilni italijanizaciji močno zaznamoval. Tega boja pa si ne

moremo zamišljati brez "čeder-macev", ki so bili nosilci narodnega odpora, eno z ljudmi in pogosto herojsko pripravljeno za svoje poslanstvo plačati visoko ceno. Tudi za Terčelja se je oprijel vzdevek "drugi Čedermac"; dejansko je bil s svojim delovanjem deblo drevesa, iz katerega se je v tistem času razrasla krošnja slovenstva med potujočevalno italijansko zasedbo.

Njegova simbolna podoba v kipu, ki ga je oblikoval Mirsad Begič po naročilu župnije Šturje in stoji na Cankarjevem trgu v Šturjah, želi naši in naslednjim generacijam sporočiti, kako dragocena je slovenska samobitnost, in navorjati, da se zanj čutimo odgovorni vsi.